

(V), Sønderby (V), Køpke Christensen (FP), Knud Lind (FP), Larsen-Ledet (RV) og Duetoft (CD)) stemte for, 97 (S, KF, V, FP, RV, CD, Agerschou (SF), Carsten Andersen (SF), Tommy Dinesen (SF), Aage Frandsen (SF), Ole Henriksen (SF), Holger K. Nielsen (SF) og Gert Petersen (SF)) imod; 2 (Mogens Elvensø (FP) og Gade (SF)) stemte hverken for eller imod.

Den næste sag på dagsordenen var:

11) Tredje behandling af lovforslag nr. L 149:

Forslag til lov om ligsyn, obduktion og transplantation m.v.

Af justitsministeren (Engell).

(Fremsat 17/1 90. Første behandling 25/1 90. Betænkning 10/5 90. Anden behandling 15/5 90).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Fischer (KF):

I den konservative folketingsgruppe finder vi det overordentlig tilfredsstillende, at det er et så bredt flertal i Folketinget, der står bag justitsministerens lovforslag. Jeg tror, det afspejler, at forslaget er udtryk for en menneskeligt hensynsfuld lov, og at de principper, forslaget hviler på, bredt kan godtages i befolkningen.

Det er værd at understrege, at vi med denne lovgivning lægger afgørende vægt på det enkelte menneskes egen erklærede vilje. Derfor er det så vigtigt, at denne vilje bliver tilkendegivet. Det vil der blive opfordret til, og det vil kunne ske på en let og ubureaukratisk måde.

Men efter min mening afspejler den store politiske bredde og den store opbakning i Folketinget også det forhold, at det efter en omfattende folkelig debat, efter to forudgående drøftelser i Folketinget, efter en omfattende udvalgsbehandling, nu er på tide, at Danmark kommer på linje med de øvrige europæiske lande, så vi bedre bliver i stand til at hjælpe mennesker, der har behov for hjælp, og som fremskridtene inden for lægevidenskaben nu giver os mulighed for at hjælpe. Det er jo det helt centrale i denne

lovgivning. Det er de levende, det drejer sig om. At give syge mennesker de bedste muligheder for et bedre liv.

Lovforslaget er et fremskridt, og jeg er meget tilfreds med den opbakning, det har fået; det er en lovgivning, der hviler på det enkelte menneskes vilje, og den skal vi have frem.

(Kort bemærkning).

Inger Stilling Pedersen (KRF):

Jeg synes stadig, også nu efter at have hørt den konservative ordfører, at man taler helt udenom. Med Kristeligt Folkepartis forslag var der mulighed for transplantationer, men man taler, som om det kun er dette forslag, der giver mulighed. Det er ikke rigtigt. Jeg tvivler på, at det er en stor del af befolkningen, der står bag. Der er et flertal i Folketinget, det er rigtigt.

Man siger, der har været en folkelig debat. Nej, det har næsten været umuligt at trænge igennem i aviser. Jeg har talt med mange mennesker, der har fået deres læserbreve tilbage igen. Aviserne har sagt: Nu er det meget vigtigt, at vi ikke slår flere mennesker ihjel, og at de får deres hjerter hurtigere. Jamen der er jo intet i Kristeligt Folkepartis forslag, der hindrede dette. Derfor er det ikke korrekt, når det fremstilles herfra, som om det nu er den store lykke, at man vedtager regeringens forslag, for ellers havde vi ingenting haft. Det passer ganske enkelt ikke. Og det har forplumret debatten virkelig meget.

Så jeg tror ikke, debatten standser i de kommende måneder og år, når det går op for folk, hvad det egentlig er, der bliver vedtaget med regeringens forslag. Det vil give mange problemer, og jeg vil gerne understrege, at det er, som om man vedtager, at man kan dø to gange og på to måder.

Uanset hvad vi siger herinde passer eller ikke passer, bliver det den almindelige opfattelse i befolkningen af hjernedød, at Folketinget har vedtaget, at nu er jeg død, selv om jeg altså ikke er helt død.

(Kort bemærkning).

Annette Just (FP):

Jeg synes, der er en enkelt ting, vi totalt glemmer, når vi nu skal til at stemme om forslaget til lov om ligsyn, obduktion og transplantation. Det, der i hvert fald for mig er det allervigtigste,

[Annette Just]

er, at der også er et andet døds-kriterium, netop hjernedød. For den meget store del, som vil blive berørt af dette her, er ikke de unge, som er blevet slået i stykker ved trafikuheld eller lign., men det er alle de gamle, som vi i dag holder kunstigt i live. Og det er faktisk det allerbedste ved denne vedtagelse. Selvfølgelig er det godt, at vi kan transplantere, men den store betydning ligger i, at vi skal holde op med at holde alle de gamle kunstigt i live, som vi gør i dag, for at kunne lave nogle eksperimenter. Derfor vil jeg i hvert fald stemme for dette forslag.

(Kort bemærkning).

Fischer (KF):

Jeg synes ikke, det skal lykkes for Kristeligt Folkeparti at give det indtryk, at der er én holdning i Folketinget og en anden i befolkningen.

Min opfattelse af denne debat, af henvendelser udefra, af de mange læserbreve og tilkendegivelser i aviserne er, at befolkningen meget bredt støtter regeringens forslag på dette område, at man giver tilslutning til, at vi giver mulighed for at benytte landvindingerne inden for lægevidenskaben, at man ønsker, at Danmark kommer på linje med de øvrige europæiske lande, og at der er bred tilslutning til denne lovgivning, hvor der lægges op til, at det er det enkelte menneskes erklærede vilje, der respekteres, og at det er en lovgivning for mennesket med mennesket. Der skal ikke opstå en myte, efter at vi nu snart i 3 år i Folketinget har drøftet dette spørgsmål, om, at vi ikke skulle være i overensstemmelse med befolkningen. Befolkningen støtter dette forslag meget bredt.

(Kort bemærkning).

Inger Stilling Pedersen (KRF):

Der tales jo stadig væk udenom. Altså, Kristeligt Folkepartis forslag hindrer intet af det, som den konservative ordfører står og siger. Hvis han bilder befolkningen ind, at man er nødt til at have et nyt døds-kriterium for at foretage transplantationer, så er det ikke rigtigt.

Til fru Annette Just vil jeg sige, at Kristeligt Folkepartis forslag netop siger, at man ikke skal fortsætte en udsigtsløs behandling, og det vil sige, at man må slukke for respiratoren på det tidspunkt, hvor man konstaterer det. Det betyder også, at man kan slutte en behandling i alle andre tilfælde, hvis det på et eller andet

tidspunkt viser sig, at den ikke fører til noget. Der er ingen, der siger, at man skal ligge i en respirator i al evighed; tværtimod skulle fru Annette Just have støttet Kristeligt Folkepartis forslag, der siger det helt klart.

(Kort bemærkning).

Ingerlise Koefoed (SF):

Jeg synes, det er lidt urimeligt at begynde en debat heroppe om, hvem der har befolkningen bag sig, og hvem der ikke har befolkningen bag sig.

Vi har jo udtrykt vores mening forskellige steder, og alt efter den mening, vi har udtrykt, har vi fået mange tilkendegivelser fra mennesker.

Jeg har hele tiden haft den opfattelse, at der skulle et personligt tilsagn til dette, og jeg har fået mange positive henvendelser om, at folk var glade for, at jeg mente sådan, og at jeg ville arbejde for, at det kom igennem.

Men dermed kan jeg ikke stå heroppe og sige, at jeg har en stor del af befolkningen bag mig. Jeg har taget en stilling, jeg er gået ud i befolkningen og har fortalt dem denne stilling, og jeg har fået nogle tilkendegivelser. Selvfølgelig har jeg også fået nogle tilkendegivelser fra anden side; men jeg har altså fået flest af dem, der synes, at jeg havde ret, og at min argumentation var den rigtige.

Dette her er et dybt personligt spørgsmål. Ingen af os kan med den stillingtagen, vi nu er nået frem til, prale af, at vi er mere i overensstemmelse med befolkningen end andre. Vi gør, hvad vi kan, for at træffe disse beslutninger så godt som muligt, så meget i overensstemmelse med de debatter, diskussioner og holdninger, vi har mødt, mens forhandlingerne har stået på, og mere kan vi ikke prale af.

(Kort bemærkning).

Glønborg (KRF):

Det, der kalder mig herop, er hr. Fischers anbefaling af regeringens forslag med den begrundelse, at her har man virkelig tilgodeset det enkelte menneskes mulighed for at træffe en afgørelse. Hvis det virkelig har været regeringens intention, synes jeg ærlig talt, at regeringen skulle have gjort sit arbejde lidt bedre.

Jeg har sendt et brev til alle mine kolleger her, og jeg håber, at hr. Fischer har læst det, for

[Glønborg]

Jeg synes, at jeg deri klart har påvist, at § 14, stk. 2 og 3, skaber nogle meget store problemer med hensyn til spørgsmålet om, hvordan man vil administrere menneskets mulighed for at sige til og sige fra.

Derfor forstår jeg ikke, at man ikke ville indarbejde Kristeligt Folkepartis forslag om et klart organondonorregister, hvor man virkelig vidste, hvad folk havde ment. Og derfor er jeg nødt til at spørge hr. Fischer helt kontant, om hr. Fischer virkelig mener, at regeringens forslag ville løse den opgave bedre end det forslag, Kristeligt Folkeparti havde stillet, og som SF havde foreslået indarbejdet i regeringens forslag, men som et flertal desværre stemte ned.

Jeg håber, at hr. Fischer har hørt mine spørgsmål ind imellem fru Kirsten Lees bemærkninger til ham imens.

(Kort bemærkning).

Kirsten Lee (RV):

Det, der kalder mig herop, er fru Annette Justs bemærkninger. Jeg synes ikke, det skal stå uimodsigende, at man med dette lovforslag ikke længere behøver bare at holde folk i live. Det er meget væsentligt, at når vi indfører et hjernedøds-kriterium, kan læger slukke for en respirator hos en patient, som er død. Det har før været praksis, at man har kunnet slukke for en respirator, og man er ikke blevet anklaget som læge, men juridisk har man slået ihjel, og det er der ingen der bryder sig om. Det er en af grundene til, at jeg i hvert fald personlig har ændret holdning i denne debat.

Jeg kan godt forstå juristernes problemer med at formulere enten dødsprocessen eller diagnosen eller disse spørgsmål. Det er nødvendigt, at man for at udtage organer får defineret, at en patient selvfølgelig er død.

En af grundene til, at dødsprocesbegrebet har været mig imod, er, at en dødsproces har en udstrækning. Og med den debat, der for øjeblikket pågår i USA, hvor man nu taler om, at man da vist godt kan udtage organer med bredere kriterier end det snævre hjernedøds-kriterium, kan kriteriet skride. Som det er udformet i dag, er der ingen mulighed for, at kriteriet skrider; det skal altid igennem det danske Folketing. Det kan ikke bare bestemmes af nogle eksperter ude i den højteknologiske lægeverden, at der laves lidt om på det.

Jeg synes også, det er en insinuation mod lægestanden, fru Annette Just kommer med, når hun siger, at der skulle kunne udføres eksperimenter på gamle mennesker, der holdes i live. Den danske lægestands etik er langt højere; der udføres ikke eksperimenter på gamle patienter, som måske ikke har udsigt til at blive bedre.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Det er til fru Kirsten Lee: Det var en grusom påstand, fru Kirsten Lee dér kom med, at de, der i dag med den eksisterende lovgivning slukkede for respiratoren, juridisk slog folk ihjel. Vil det så sige, at fru Kirsten Lee påstår, at alle de nyretransplantationer, der er foregået indtil nu, og som kun har kunnet laves ved, at man har slukket for respiratoren, er mord? Nej, ryster fru Kirsten Lee på hovedet – det mener hun ikke, og det mener jeg heller ikke.

Vi har i meget lang tid opereret med et organodonorkriterium. Vi har ikke formuleret det på den måde, men vi har lovgivet om det. Vi har fastslået, at man kunne konstatere, når et menneske havde passeret det punkt, og så kunne man slukke for respiratoren. Det er længe sket.

Og jeg synes, fru Kirsten Lee er på grænsen af at være grov i sine beskyldninger, når hun siger, at man er nødt til at lave en ny lovgivning for at kunne få lov til at slukke for respiratoren hos et menneske, der er hjernedød, for det har man kunnet længe. Ellers havde vi ikke kunnet lave nyretransplantationer i dette land.

(Kort bemærkning).

Glønborg (KRF):

Fru Kirsten Lee har tidligere sagt det sludder heroppefra, som hun nu sagde igen i dag, nemlig at der var tale om at slå mennesker ihjel, når man slukker for respiratoren. Jeg forstår ikke, at den udtalelse skulle gentages. Jeg synes, det er et ualmindelig brutalt angreb på den danske lægestand at sige, at den faktisk har slået mennesker ihjel. Det gør den ikke. Den har ladet mennesker få lov til at dø, når man har konstateret, at de foranstaltninger, man har lavet hidtil, nu er udsigtsløse. Så har det altid været lovgivning, at behandlingen skulle standses. Det er det, man gør. Så man har gjort det helt rigtige.

(Kort bemærkning).

Inger Stilling Pedersen (KRF):

Det er til fru Kirsten Lee: Nu vedtager Folketinget et nyt døds-kriterium, altså at man er død, når man er hjernedød, og derfor er det lovligt at slukke for respiratoren. Det er altså os, der vedtager, at en patient nu er død. Jeg forstår faktisk ikke logikken i det, der er foregået indtil i dag og nu, når det ses på baggrund af Kristeligt Folkepartis forslag.

(Kort bemærkning).

Lissa Mathiasen (S):

Med det forslag, som nu ligger på bordet til tredje behandling i dag, synes jeg faktisk, man må sige, at vi har fundet en balance, der i den grad tilgodeser også de etiske aspekter, som det var nødvendigt at få tilgodeset. Jeg mener også, at vi har fået sat de stopklodser, som det var nødvendigt at få sat.

Jeg synes også, det er væsentligt – det har været afgørende endda – at vi med denne lovgivning fastholdt, at det kun er os, der afstikker rammerne af såvel juridisk som anden karakter, men at vi til gengæld, når vi har gjort vores arbejde færdigt, derefter overlader den endelige afgørelse til den enkelte.

På den baggrund vil jeg gerne sige, at Socialdemokratiet synes, det er glædeligt, at vi er nået til vejs ende. Vi har været længe om det. Vi er et af de sidste lande, der tager stilling, men jeg mener, at netop den udformning, lovforslaget har fået, gør, at det er fuldt ud forsvarligt, og jeg skal anbefale, at lovforslaget bliver vedtaget her ved tredje behandling.

(Kort bemærkning).

Fischer (KF):

Jeg er overbevist om, at virkeligheden vil vise, at netop den måde, regeringen har valgt at gribe sagen an på, ikke Kristeligt Folkepartis måde, vil være den effektive og hensynsfulde måde at gøre det på.

Regeringens forslag tvinger jo ingen. Men det, man lægger op til, er på en let og ubureaukratisk måde at opfordre mange til at tilkendegive deres mening. Det drejer sig jo netop om, at det er mange mennesker, at det bliver populært, at det bliver let for mennesker at tilkendegive deres mening. Man kan gøre det til et register, eller man kan gøre det i form af en mærkat,

der bliver sat i sygesikringsbevis eller kørekort, og det vil være let at gøre det. Man kan vælge, og man kan også vælge at skifte mening. Det, som er det helt afgørende, og som jeg synes vi skal holde os til, er, at dette er en seriøs og saglig debat, at det er det enkelte menneskes egen vilje, der vil blive respekteret, og vi prøver at gøre det let at få den vilje frem.

(Kort bemærkning).

Jørgen Winther (V):

Det er en bemærkning til fru Kirsten Lee og til fru Margrete Auken.

Jeg synes, at de to medlemmers bemærkninger og ordvalg i denne debat ikke er værdige. Dette her er en debat om et ganske seriøst emne, som vedkommer hele befolkningen. Og det er udtryk for manglende respekt for befolkningens dømmekraft, når man hører, hvad de to medlemmer siger.

Fru Kirsten Lee taler om, at læger slår ihjel. Jamen når befolkningen sidder derhjemme og hører disse ord om, at læger slår ihjel, så bliver de bange.

Der har været tale om i masser af år, at læger med ganske god samvittighed har kunnet slukke for respiratoren. Der er udsendt et cirkulære fra Sundhedsstyrelsen, der siger, at læger med god samvittighed kan slukke for respiratoren, og derfor er det ganske uværdigt at bruge det udtryk, at læger slår ihjel. Det giver utryghed i befolkningen.

Fru Margrete Auken hopper lige på den, bebrejder talen om at slå ihjel og siger så, at det er hastighederne på vejene, dette her drejer sig om.

Jeg synes, regeringen er kommet med et godt forslag, der nu endelig giver os mulighed for at indføre hjernedøds-kriteriet og gennemføre transplantationer her i Danmark. Læger har ikke hidtil slået ihjel i Danmark og vil heller ikke gøre det fremover.

(Kort bemærkning).

Kirsten Lee (RV):

Det er måske for meget at forvente, at hr. Jørgen Winther skulle forstå, hvad man siger. Men jeg kan egentlig ikke se, der er nogen grund til at falde over mig, simpelt hen fordi jeg naturligvis altid har følt, det var helt berettiget, at lægen slukkede for respiratoren hos en hjernedød pa-

[Kirsten Lee]

tient eller hos en patient, hvor behandling var udsigtsløs.

Men det, jeg ønskede at præcisere, var, at lovgrundlaget for at gøre det med dette lovfor-slag bliver i orden. Det er kun det, det handler om, og intet andet.

(Kort bemærkning).

Mogens Elvensø (FP):

At slukke for respiratoren er drab, også selv om man giver lov til at lade livet fortsætte i 48 timer.

(Kort bemærkning).

Glønborg (KRF):

Hr. Fischer udnævner igen regeringens metode til at få tilkendegivelsen konstateret til at være effektiv, ubureaukratisk osv. Jamen den giver nogle store problemer, fordi den i stk. 2 og stk. 3 i § 14 sammenroder metoderne til at med-dele sig på.

Man blander en skriftlig tilkendegivelse og mundtlige tilkendegivelser sammen. Mundtli-ge tilkendegivelser vil jo altid skulle refereres. Derfor er jeg nødt til at spørge hr. Fischer helt kontant: Hvad vil han svare på det spørgsmål? Hvordan kan man vide, om der foreligger en skriftlig bestemmelse, hvis personen ikke havde nogen på sig ved indlæggelsen? Skal politiet sendes ud for at gennemse lejligheden eller hvad, når man ikke har et register? Så kunne re-geringen selvfølgelig vælge at indføre det regi-ster, når man opdager, at der er brug for det, men så kommer man i strid med noget, som står i selve loven, nemlig at mundtlige tilkendegi-velser tæller lige så meget som skriftlige. Hvor-dan skal man så optræde?

Det er derfor, jeg vil stille det helt kontante spørgsmål: Hvad gør man, hvis der refereres modstridende mundtlige tilkendegivelser? Skal man vurdere efter, hvem det er, der refererer? Og det allerværste: Hvad gør man, hvis en se-nere afgivet mundtlig tilkendegivelse er i strid med en foreliggende skriftlig? Jeg vil også spør-ge kontant: Hvad gør man, hvis man har igang-sat et indgreb på grundlag af en mundtlig til-ken degivelse og der bliver fundet en skriftlig tilkendegivelse, som siger nej, hjemme i skrive-bordsskuffen? Vil man stadig væk kalde dette effektivt og ubureaukratisk?

(Kort bemærkning).

Fischer (KF):

Jeg må sige til hr. Glønborg, at jeg ikke synes, Kristeligt Folkeparti refererer lovteksten på en objektiv måde.

Jeg vil bare sige én ting ganske klart til hr. Glønborg: Hvis der ikke foreligger nogen til-ken degivelse, står det klart i lovteksten, at de nærmeste vil blive spurgt. Der er ikke nogen usikkerhed, og derfor kan det ikke hjælpe no-get, at hr. Glønborg opstiller en hypotetisk situ-ation. Lovteksten er ganske præcis. Det drejer sig om den enkeltes erklærede vilje, og forelig-ger den ikke, vil de nærmeste blive spurgt.

(Kort bemærkning).

Glønborg (KRF):

Jeg skal gerne læse teksten højt for hr. Fischer, hvis han ikke har læst den ordentligt hjemmefra. Der står klart: »Indgrebet må fore-tages, såfremt afdøde efter sit fyldte 18. år skriftligt har truffet bestemmelse herom. Det samme gælder, hvis personen mundtligt har udtalt sig for et sådant indgreb.« Hvordan i al-verden kan man vide, om der foreligger en skriftlig tilkendegivelse? Det er da ikke et te-oretisk problem, det er et reelt problem. Man kan ikke vide det, og når mundtlige tilken degi-velser er tillagt samme status, kan den strid, som jeg har beskrevet, helt klart opstå. I stk. 3, som jeg også gerne skal læse højt, kommer man ind på problemet: »Uden for de i stk. 2 nævnte tilfælde må indgrebet kun foretages, såfremt der ikke foreligger nogen tilkendegivelse fra af-døde imod indgrebet og afdødes nærmeste giver samtykke til indgrebet.« Jamen man ved stadig væk ikke, om der foreligger nogen skrift-lig tilkendegivelse, når man ikke har det regi-ster, der alene skal tillægges betydning, således som Kristeligt Folkeparti har foreslået.

(Kort bemærkning).

Fischer (KF):

Det er fuldstændig rigtigt, som hr. Glønborg er inde på, at vi her i landet har tradition for, at en mundtlig tilkendegivelse har samme vægt som en skriftlig tilkendegivelse, og det har igen noget at gøre med menneskets erklærede vilje. Den mundtlige tilkendegivelse skal selvfølgelig ske over for de nærmeste. De vil så blive spurgt i den situation. Jeg kan ikke se, at der er den

[Fischer]

konflikt, som hr. Glønborg nævner, men der vil ved gentagne informationskampagner blive opfordret til, at den potentielle donor gør den pågældende situation let ved at have en skriftlig tilkendegivelse på en mærkat i sit sygesikringsbevis eller kørekort eller ved at have tilmeldt sig et register. Man kan selv vælge, om man vil gøre det på den ene eller den anden måde. Har man tilkendegivet det over for de nærmeste, vil de naturligvis blive spurgt om, hvad man har sagt.

Formanden:

Hr. Glønborg for en – håber jeg – afsluttende kort bemærkning.

(Kort bemærkning).

Glønborg (KRF):

Jeg må altså konstatere, at hr. Fischer ikke er i stand til at svare på de stillede spørgsmål.

Formanden:

Vi har sluttet de korte bemærkninger.

Margrete Auken (SF):

På en måde er det lidt ærgerligt, at den sidste del af denne debat er blevet så skrap, for personlig føler jeg ikke, at vi havde brug for så voldsomme polariseringer, som der er kommet ud af det. Jeg mener, at regeringens forslag, som det ser ud, efter at det har været til offentlig diskussion gennem et par år, i mange henseender er et godt forslag.

Når jeg alligevel i sidste øjeblik har besluttet at stemme imod det, skyldes det bl.a., at jeg ved andenbehandlingen hørte justitsministeren lægge vældig vægt på, hvor godt det var, at vi omsider var kommet med i den europæiske klub på den rigtige måde. Jeg mener virkelig, det er ødelæggende argumenter at føre ind i debatten, at vi skal være på omdrejningshøjde med de andre. Det kunne godt være, det var os, der kom foran, hvis vi satte de rigtige blokeringer ind. Jeg fik faktisk lidt af et chok, jeg ville ikke ved den lejlighed gå ind på det, men det var det første skub, og jeg må sige, at det er lykkedes hr. Fischer at skubbe grundigt videre.

Inden debatten i dag har jeg været i tvivl om, hvorvidt jeg skulle stemme for eller imod forslaget. Tvivlen faldt væk, da jeg hørte, i hvor høj grad effektivitets-, fornufts-, modernitets-

og hvad ved jeg-hensyn har spillet ind. Jeg ved, at der er mange både i regeringen og i Socialdemokratiet – og også andre steder, går jeg ud fra – som lægger nok så megen vægt på de stopklodser, der er bygget ind i loven, og på den forsigtighed, man skal gå til det med. Men det er altså bekymrende, at både lovens minister og ordføreren for hans parti i den grad har lagt vægt på, at det nu gjaldt om, at vi kom med på moderne i en farlig fart.

Når jeg stemmer imod, er det selvfølgelig ikke kun derfor, for det kunne så være lige meget, men det er simpelt hen, fordi jeg synes, det er noget rod at operere med to slags død. Der er endnu ingen, der har svaret på det spørgsmål, SF har stillet om og om igen: Hvorfor skal man gøre det? Det er meget godt, at fru Kirsten Lee nedladende – suppleret af en lidt klistret hr. Jørgen Winther – sagde, at nu måtte vi holde op, for lægerne var gode nok osv. Sagen er, at med den lovgivning, vi har i øjeblikket, er det tilladt at slukke for en respirator hos et menneske, der er hjernedødt, for ellers ville det være forbudt at lave nyretransplantationer. Man har først efterhånden, fordi tingene tager deres tid, fået indarbejdet, at det også skal være om ikke ligefrem rutine så det normale at stoppe behandlingen, når man står over for hjernedøde mennesker, der ikke skal være donorer. Det var i virkeligheden derfor, at vi allerede, da vi havde den allerførste førstebehandling af dødsriterieloven, fik fastslået, at det var lovligt. Jeg kan godt huske, at jeg måtte tre gange på talerstolen, før justitsministeren gav sig, men så måtte han op og sige, at der ikke var behov for en lovændring, for at man kunne kalde det tilladt at slukke for en respirator hos en hjernedød. Selvfølgelig ikke, for den lovændring var faktisk indført i og med, at man tillod nyretransplantationer. Jeg må sige, at nyretransplantationstilladelsen ville være temmelig alarmerende, hvis man ikke var sikker på, at vedkommende, som man tog nyren fra, var hjernedød og dermed altså havde passeret punktet.

Vi har ikke fået overbevisende argumenter for, hvorfor vi skal operere med to slags død. For mig er det – ikke mindst på baggrund af den debat, vi har haft i det sidste stykke tid – så afgørende, at jeg har besluttet at stemme imod regeringens forslag.

Til allersidst vil jeg godt sige, at det ikke er ensbetydende med, at de positive ting, jeg har

[Margrete Auken]

sagt også til andre, ikke stadig væk står ved magt, hvis det vel at mærke bliver de forsigtige, de, som lytter til mere end rationalitet og effektivitet, der får overtaget. Det er det, jeg er kommet i tvivl om ved at lytte. Jeg synes, vi havde en betydelig mere forsigtig debat ved førstebehandling end den, vi har oplevet ved anden- og tredjebehandling, men jeg håber, at de toner, der lød ved førstebehandling, er de stærkeste både i Socialdemokratiet og i regeringspartierne og dermed også hos de mennesker, der skal forvalte den lovgivning, som vi godt ved bliver vedtaget, uanset hvordan vi stemmer.

Formanden:

Jeg skal gøre den stilfærdige bemærkning, at jeg ikke finder det nødvendigt at karakterisere medlemmer med udtryk som »klistrende«.

(Kort bemærkning).

Helge Adam Møller (KF):

Nu har jeg og Folketinget under denne og den foregående debat lyttet til adskillige indlæg fra fru Margrete Auken, indlæg, som uden tvivl er båret af det, fru Margrete Auken mener. Men samtidig er det lykkedes fru Margrete Auken at karakterisere adskillige af sine kolleger i folketingsalen ved navns nævnelse som dumme, klistrende, ubegavede og med forskellige andre adjektiver. Tror fru Margrete Auken ikke, at andre mennesker kan have en mening og mene den lige så dybt som hun selv? Er det virkelig den debatform, fru Margrete Auken synes er rimelig i denne og i andre sager?

Justitsministeren (Engell):

Når Folketinget om lidt vedtager regeringens lovforslag, er der faktisk tale om et historisk øjeblik. Folketinget sætter med vedtagelsen punktum for en debat om nogle meget væsentlige spørgsmål, som har stået på i flere år.

Jeg vil gerne erindre om, at det første lovforslag på dette område blev fremsat i januar 1987, altså for 3½ år siden, og derfor kan ingen sige, og det er der da heller ingen der har gjort, at denne sag ikke har fået en meget grundig behandling.

Det er med stor tilfredshed, at jeg konstaterer, at lovforslaget bliver vedtaget med tilslutning fra et stort og bredt flertal i Folketinget. Jeg er enig i, at ingen partier kan tage patent på

befolkningen. Vi repræsenterer hver især de vælgere, der har valgt os herind, og vi har hver især et personligt ansvar, og det er det selvstændige ansvar, som kommer til udtryk, når der i en række af partierne er forskellige holdninger til såvel forslaget som til de ændringsforslag, vi behandlede for nylig.

Efter min opfattelse bliver den gældende ret på dette område af væsentlig betydning for den fremtidige tilrettelæggelse på hele feltet, og den lever også op til principperne om den enkeltes selvbestemmelsesret, som for os er noget centralt. Jeg mener også, det er vigtigt, at det personlige ansvar, som vi hver især har i så væsentligt et spørgsmål, bliver gjort mere nærværende, og det kan vi bl.a. gøre ved at tilrettelægge de informationskampagner, som sundhedsministeren forbereder.

Ingen kan påstå, at Folketinget med vedtagelsen af forslaget fratager den enkelte borger retten til selv at bestemme, hvad der skal ske med én, når man afgår ved døden, tværtimod. Samtidig er loven også udformet på en sådan måde, at der gennem transplantationer skulle blive mulighed for at helbrede mange alvorligt syge mennesker. Derfor er det en vigtig og en rigtig beslutning, som Folketinget træffer.

Hr. Glønborg stillede på et tidligere tidspunkt spørgsmålet om det centrale register og om de andre muligheder, der kan være, for at man kan tilkendegive sin holdning. Flertallet har valgt, og det fremgår også af dets betænkningens bidrag, at bygge det op på en sådan måde, at der skal laves et særligt register, hvor de, der ønsker, at deres tilkendegivelse med sikkerhed bliver registreret, har mulighed for at lade sig registrere, hvad enten de siger ja eller nej til transplantationer.

Derudover har vi følt, at det var rigtigt, at der også blev etableret en ordning med standardmærkater eller lign., som borgerne kan benytte til at give samtykke til eller nedlægge forbud mod transplantation. Hele det spørgsmål vil efter lovens vedtagelse blive yderligere uddybet af de administrative forskrifter, der også skal udstedes på dette område.

Fru Margrete Auken stillede en række spørgsmål, som vi har været inde på både ved første- og andenbehandling af forslaget, men fru Margrete Auken forsøgte at fremstille det, som om det forhold, at vi vedtager dette lovforslag, er udtryk for, at nogle af os vil tvinge os

[Justitsministeren]

ind i en europæisk harmonisering, eller som om det er de andre europæiske lande, som fremtvinger vores beslutninger. Det er ingenlunde tilfældet. Det er ikke af uvæsentlig betydning, og det kan i hvert fald tjene til eftertanke, at alle andre lande i Vest- og Sydeuropa, senest Sverige den 1. januar 1988, og store dele af den øvrige del af verden har indført hjernedøds-kriteriet. Det gælder USA, Canada, Australien, New Zealand, Israel, Indien og lande i Østeuropa.

I mange af disse lande har forskellige religioner en fremtrædende plads i samfundslivet, og indførelsen af hjernedøds-kriteriet har ikke givet anledning til problemer nogen steder, ligesom der intetsteds er tanker om at opgive det. Hermed siger jeg ikke, at Danmark blindt skal følge andre, men accepten af hjernedøds-kriteriet i disse lande bør dog gøre et vist indtryk. Så meget om fru Margrete Aukens påstande fra talerstolen.

Jeg mener, det er en rigtig beslutning, Folketinget nu træffer efter en meget lang og grundig behandling af et væsentligt emne, og en beslutning, der samler et bredt flertal, således som det om lidt vil vise sig at være tilfældet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslaget

vedtoges med 91 stemmer (S, KF, Sonja Albrink (CD), Else Winther Andersen (V), Elisabeth Arnold (RV), Søren Bastholm (CD), Behnke (FP), Bilgrav-Nielsen (RV), Aage Brusgaard (FP), Inge Dahl-Sørensen (V), Glistrup (FP), Svend Heiselberg (V), Ole Henriksen (SF), Lis Noer Holmberg (CD), Bertel Haarder (V), Marianne Jelved (RV), Jens Peter Jensen (V), Bente Juncker (CD), Annette Just (FP), Ingrid Kjældgaard (FP), Pia Kjærsgaard (FP), Kirsten Lee (RV), Arne Melchior (CD), Tove Niemann (FP), Jane Oksen (FP), Aase Olesen (RV), Thor Pedersen (V), Jette Pors (CD), Helge Sander (V), Ernst B. Schmidt (FP), Skrumsager Skau (V), Annabeth Runge Svendsen (V), Sønderby (V), Tørnæs (V) og Jørgen Winther (V))

mod 23 (KRF, Margrete Auken (SF), Mogens Elvensø (FP), Jørgen Estrup (RV), Gade (SF), Lilli Gyldenkilde (SF), Birthe Hansen (SF), Inger Harms (SF), Birgitte Husmark (SF), Hanne Thanning Jacobsen (SF), Mølgaard Jensen (V),

Elsebeth Kock-Petersen (V), Ingerlise Koefoed (SF), Larsen-Ledet (RV), Knud Lind (FP), Mejdahl (V), Rahbæk Møller (SF), Bjørn Poulsen (SF), Stilling (SF) og Ebba Strange (SF)); 9 (Agerschou (SF), Carsten Andersen (SF), Povl Brøndsted (V), Kørpe Christensen (FP), Tommy Dinesen (SF), Duetoft (CD), Aage Frandsen (SF), Holger K. Nielsen (SF) og Gert Petersen (SF)) stemte hverken for eller imod.

Formanden:

Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Formanden:

Jeg skal her udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.00.

Mødet udsat kl. 11.48

Mødet genoptaget kl. 13.00

Den næste sag på dagsordenen var:

12) Tredje behandling af lovforslag nr. L 148:

Forslag til lov om ændring af færdselsloven. (Færdselssikkerhedsfremmende foranstaltninger, forenkling og modernisering, ønskenummerplader m.v.).

Af justitsministeren (Engell).

(FremSAT 18/1 90. Første behandling 25/1 90. Betænkning 19/4 90. Anden behandling 8/5 90. Tillægsbetænkning 10/5 90).

Der var stillet 4 ændringsforslag i tillægsbetænkningen.

Uden for tillægsbetænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Ændringsforslagene sattes først til forhandling.

*Forhandling***Knud Lind (FP):**

Fremskridtspartiet er af den opfattelse, at den tvungne brug af nærlys på motordrevne køretøjer muligvis i længden vil kunne give flere færdselsuheld. Det er muligt, at der er en besparelse i starten, men vi mener, at der kan være